

РОЗДІЛ 7 УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

УДК 821.161.2'06-31.09(092):398(=161.2)

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.40.2.30>

АРХЕТИП «СВІТОВЕ ДЕРЕВО» У РОМАНІ В. КЛИМЧУКА «РУТЕНІЯ»

ARCHETYPE «WORLD TREE» IN V. KLYMCHUK'S NOVEL «RUTHENIA»

Барабаш С.М.,

*orcid.org/ 0000-0002-9405-0839**кандидат філологічних наук, доцент,**доцент кафедри мовної підготовки**Національного медичного університету імені О.О. Богомольця*

У статті досліджено архетип «Світове Дерево» у романі В. Климчука «Рутенія» (2011), де автор вибудовує систему вічних цінностей і світового порядку на основі давніх уявлень про світоустрій. Аналізуючи буття неодмінно звертаємося до попереднього досвіду, мудрості предків, наповнюємо сучасними сенсами, намагаємося досягнути вічне. Усвідомлення дійсності у давні часи трансливалося через її символічне відображення – потужну категорію культурного і духовного розвитку. Одним із найпоширеніших і універсальних символів світосприйняття та відображення світу є архетип «Світове Дерево» – праобраз, модель Всесвіту як макрокосм і людини як мікрокосм, які перебувають у діалектичній єдності, взаємозалежності. Навколо космічного стрижня закручується життя. Світове дерево – це вісь координат, де діють беззаперечні логічні Закони істини, буття. Так, по вертикалі виокремлюються три частини: долішня (світ підземелля), середня (земний світ), горішня (світ богів); по горизонталі – уявлення про часові відрізки (пори року: зима, весна, літо, осінь; доби – ранок, день, вечір, ніч) і просторові (південь, північ, схід, захід). У космогонічних міфах про створення світу закладена не лише історія появи Всесвіту, але й виокремлення індивідуальної свідомості людини зі сфери несвідомого. Такі уявлення людини визначають сенс і циклічність буття, роль у світотворенні етичних категорій добра і зла. Архетип «Світове Дерево» у романі В. Климчука «Рутенія» є міфологічним, наповненим загальнолюдськими наскрізно-потужними образно-символічними кодами. Концепт Світового Дерева у творі є відображенням міфологічної свідомості, показником наявності в українській етнокультурній традиції моделі світобудови та творення на цій основі сучасного сюжету про взаємодію Людини і Всесвіту навіть у контексті нинішніх подій російсько-української війни, хоча роман було написано набагато раніше.

Ключові слова: архетип «Світове Дерево», В. Климчук, роман, «Рутенія», міфологія.

The article explores the archetype “World Tree” in V. Klymchuk’s novel “Ruthenia” (2011), where the author builds a system of eternal values and world order based on ancient ideas about the world order. Analyzing existence, we inevitably turn to previous experience, the wisdom of our ancestors, fill it with modern meanings, and try to comprehend the eternal. In ancient times, the awareness of reality was transmitted through its symbolic reflection – a powerful category of cultural and spiritual development. One of the most common and universal symbols of world perception and reflection of the world is the archetype “World Tree”. The World Tree is a prototype, a model of the Universe as a macrocosm and man as a microcosm, which are in dialectical unity and interdependence. Life revolves around the cosmic core. The World Tree is an axis of coordinates where the undeniable logical Laws of truth and being operate. Thus, three parts are distinguished vertically: the lower (underworld), the middle (earthly world), the upper (world of the gods); horizontally – the idea of time periods (seasons: winter, spring, summer, autumn; days – morning, day, evening, night) and spatial (south, north, east, west). Cosmogonic myths about the creation of the world contain not only the history of the appearance of the Universe, but also the separation of the individual consciousness of man from the sphere of the unconscious. Such ideas of man determine the meaning and cyclicity of existence, the role of the ethical categories of good and evil in the creation of the world. The archetype “World Tree” in V. Klymchuk’s novel “Ruthenia” is mythological, filled with universal, all-powerful figurative and symbolic codes. The concept of the World Tree in the work is a reflection of mythological consciousness, an indicator of the presence in the Ukrainian ethnocultural tradition of a model of the universe and the creation on this basis of a modern plot about the interaction of Man and the Universe, even in the context of the current events of the Russian-Ukrainian war, although the novel was written much earlier.

Key words: archetype “World Tree”, V. Klymchuk, novel, “Ruthenia”, mythology.

Постановка проблеми. Нинішні суспільно-політичні події спонукають до філософських роздумів щодо життя і смерті, добра і зла, істинності і хибності, загальнолюдського і світового устрою. Аналізуючи буття неодмінно звертає-

мося до попереднього досвіду, мудрості предків, наповнюємо сучасними сенсами, намагаємося досягнути вічне. Усвідомлення дійсності у давні часи трансливалося через її символічне відображення – потужну категорію культурного

і духовного розвитку. Одним із найпоширеніших і універсальних символів світосприйняття та відображення світу є архетип Світового Дерева.

У космогонічних міфах про створення світу закладена не лише історія появи Всесвіту, але й виокремлення індивідуальної свідомості людини зі сфери несвідомого. Такі уявлення визначають сенс і циклічність буття, роль у світотворенні етичних категорій добра і зла. Актуальним вважаємо дослідження архетипу Світового Дерева на основі твору української літератури, зокрема роману В. Климчука «Рутенія», де автор вибудовує систему вічних цінностей і світового порядку на основі давніх уявлень про світоустрій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний інтерес до поняття «Світове Дерево» спостерігаємо у багатьох дослідників. Зокрема, В. Войтович вивчав українську міфологію [1; 2]; В. Жайворонек розглядав українську лексику з точки зору етнокультурних підтекстів, в яких відображено історичну долю та світогляд народу [4]. Осягненню таємниць творення світу, зародження людства, істинного безсмертя присвячена праця М. Чумарної [13]. Проблематикою дослідження образно-символічного наповнення архетипу Світового Дерева як універсальної моделі Всесвіту у своїх працях займалися О. Тиховська [12]; Л. Сорочук [11]; О. Лілік, О. Сазонова [8]; М. Гайковський [3]; О. Заверющенко [6] тощо.

Постановка завдання. Попри значний науковий інтерес до архетипу «Світове Дерево» наразі не маємо дослідження цієї категорії у романі українського письменника В. Климчука «Рутенія», написаного у 2011 році.

Завданням визначаємо дослідження архетипу Світового Дерева у романі В. Климчука «Рутенія».

Методи дослідження. У процесі роботи над науковою статтею нами було використано такі наукові методи: аналіз роману В. Климчука «Рутенія»; спостереження за мовними явищами, уживаністю символічних елементів; синтез – об'єднання типових уявлень про світобудову у різних народах, ставлення до загальнолюдських категорій добра і зла, світла і темряви, ієрархії взаємин по горизонталі і вертикалі Світового Дерева; зіставлення; порівняння; узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Міфологічні уявлення людей творять чимало видів дерев: «Світове Дерево» – модель світобудови; «Райське дерево», яке росте посеред Раю; «Міфічне дерево» – на небі, у царстві богів, гіллям сягає долу; «Священне дерево» – стародавня сосна; «Боже дерево» – народна назва граціоли, або аврану лікарського; «Дерево смерті» – тип анчару,

соком якого отруювали стріли; «Шаманське дерево»; «Родове дерево» тощо. У духовній культурі українців Світове древо (Дерево життя, Небесне дерево, Дерево пізнання, Райське дерево) історично уособлювало символічний устрій життя, світобудови, розуміння космосу у єдності його буттєвих законів. Цей образ є архетиповим, адже знаходимо його відображення у фольклорі. Підтвердженням цього явища є відтворення космогонічних уявлень у матеріальній спадщині.

«Дерево пізнання» і «Дерево життя» у богословській і філософській спадщині є двома полюсами вектора спасіння. М. Гайковський зазначає: «Від гріхопадіння Адама і його наслідків і до викупної жертви «другого Адама» – Ісуса Христа, Його хресної смерті, погребення і Воскресіння пролягає магістральна дорога Спасіння. І символ Дерева незмінно присутній на цій Дорозі пізнання Істини і Визволення. Велика трагедія розігрується на фоні дерева пізнання добра і зла, яке росло посеред раю. Біля цього дерева бачимо ще одне – дерево життя, яке подає безсмертя кожному, хто скуштує його солодкий плід. Ці двоє дерев – крайні точки вибору, у яких могла проявитися вільна воля Людини» [3, с. 27].

Світове дерево – праобраз, модель Всесвіту як макрокосм і людини як мікркосм, які перебувають у діалектичній єдності, взаємозалежності. Навколо космічного стрижня закручується життя. Світове дерево – це вісь координат, де діють беззаперечні логічні Закони істини, буття. Так, по вертикалі виокремлюються три частини: долішня (світ підземелля), середня (земний світ), горішня (світ богів); по горизонталі – уявлення про часові відрізки (пори року: зима, весна, літо, осінь; доби – ранок, день, вечір, ніч) і просторові (південь, північ, схід, захід).

Ця модель Всесвіту є відображенням законів природи, трьох основ буття, де Яв – світ видимий, явний, дійсний; стовбур Дерева життя – то земне існування людей у просторі з Сонцем. Нав – світ невидимий, духовний, підземний, потойбічний, світ предків, коріння Дерева життя. Прав – світ законів, правил, освячених звичаями, досвідом, обрядами; крона Дерева життя, де живуть боги, це їхній духовний світ [2, с. 140].

Образ Світового дерева із фольклорних джерел згодом став активно інтерпретуватися й письменниками, зокрема цікаві трактування його знаходимо в українській літературі. Так, І. Чендей створює такий міфологізований образ горіха: «Стовбур товстелезний від самої землі, а від стовбура уже й конари на всі чотири сторони світу. Вершинне гілля то купалося в небесній блакиті,

то вітрами вколисувалося, то розчісувало хмари й кострубатило тумани, коли висли вони над горіхом в осінню зтяжну сльоту...» Горіх Чендея – це Світове Дерево (недарма з нього видно на всі чотири сторони світу!), а сам Чендей оприявнюється для нас як філософ і охоронець, чия свідомість переростає людські кордони і виходить у розімкнутий часопростір буття [9].

Образ Світового Дерева у романі В. Климчука «Рутенія» розкривається через пошук себе, осмислення власної внутрішньої суті, бажання пізнання особистісної історії, яка прихована, наче приспана, від головної героїні. У «Книзі І. Божа Донька» Рутенія ставить перед собою ключове питання «ХТО Я?», долаючи свій путь становлення через взаємодію із іншими персонажами, пізнаючи філософію життя представників різних взаємопротилежних і, здавалося б взаємозаперечних світів, які перебувають у постійній діалектичній єдності («Книга ІІ. Шлях до сили»), наближається до розуміння суті життя, мікро-і макрокосмосу Вселенського буття («Книга ІІІ. Світове Дерево»).

Автор своєрідно вибудовує філософію твору, адже сенси Світового Дерева розкриваються не лише через взаємодію усіх персонажів, дороги, предметів, явищ, але й через елементи самого Дерева.

Гілка – вітка, віта – відгалуження дерева, куща або трав'янистої рослини; якщо дерево в народній поезії постає як родина, то гілка – це дитина в цій родині [4, с. 135].

Так, гілка із певного дерева виконує оберегове значення у романі В. Климчука: «...Рутенія розгорнула пакунок і стисла в руках гілку – чугайстрів оберіг» [7, с. 45]; «Вона ж, нічого не розуміючи, ще сильніше стиснула гілку. Упир з усього розгону налетів на ту ж невидиму перешкоду, не втримав рівноваги і полетів донизу» [7, с. 46]; «Ця гілка – його оберіг. А оберіг має оберігати, – знову прошепотіла Дзеванна» [7, с. 46]. Моторошний танок пагона, який пустила всередині замку лоза [7, с. 48], «велетенську павутину з пагонів» [7, с. 49], що уособлюють собою живу перешкоду на шляху Добровіна, спостерігаємо у творі.

Особливу увагу автор «Рутенії» приділив лісу – великій площі землі, зарослій деревами і кущами. В. Жайворонок зазначає: «ліс завжди викликав у людини неусвідомлений страх, бо в ньому (особливо в нетрях) проживали, на її думку, всілякі страхиття; лісова нечиста сила звичайно провадить по лісах ігрища, танці та недобре жартує з людьми <...>; лісу не лише боялися, а й поклонялися <...>; це було культове місце ще у язичницькі

часи, звідки казковий образ *чуй-лісу* – правічного лісу на межі світів» [4, с. 338]. У «Рутенії» злидні, які називають себе Чорнобожими Воїнами, мріють «стати господарями Лісу, а може й усієї Орії!» [7, с. 53]. На карті України В. Климчука [7, с. 4] Орія межує із Буросією, Венедією, які вкриті лісами. У Словунії Древія вкрита деревами та, частково, Полевія. Рахмани у творі походять із песиголовських земель, згодом осіли в Орії. На знак подяки людям за виділені землі, рахмани навчили їх чаклувати, проте, отримавши силу місцеві піднялися війною проти прийшлих. Таким чином, ліс у творі – цілісна екосистема, яка поєднує в собі різні структурні елементи, але В. Климчук заселяє цей простір міфічними істотами, які через природне їм середовище транслують власні наміри, взаємодію з іншими персонажами роману.

Символом спасіння людини у християнстві є живе дерево: «Блажен чоловік, мов дерево, посаджене понад потоками водними, що плід свій дає у свою пору, і що лист його не в'яне» (Пс.1, 3), у дохристиянські часи існував культ поклоніння деревам, лісам: вірили, що у великих деревах живуть давні боги, чим пояснюється персоніфікація багатьох дерев у фольклорі. Дерева у В. Климчука є силою, яка допомагає в дорозі, відкриває невидимі шляхи: «Дерева захилитися, наче в буревій, хоч не було й натяку на вітерець» – так Рута, Дзеванна, Віт побачили підземний вхід, на який вказав Бось.

Підтримка лісу, відчуття приналежності до нього висловлює Віт після подолання перешкоди-проходження стіни [7, с. 75].

Зовнішня психологічна підтримка персонажа транслюється також через рослинність: ліс, дерева, гриби: «Дерева навколо хати вже не хиталися загрозливо, а весело вітали його <...>» [7, с. 150], а Бориславове «бажання покинути всі справи і піти в ліс по гриби» «подарувало йому кілька годин життя» [7, с. 150], «Гриби ніби чекали, щоб Борислав їх зібрав. Вони вилазили з-під моху, виглядали з-за стовбурів дерев, посміхалися, виринаючи з купи листя. Польові гриби, <...>, м'які моховики, цупкі білі грибки, навіть кілька яскравих красноголовців» [7, с. 150–151]. Гриби, за народними уявленнями, займають проміжне становище між рослинами і тваринами, вони співвідносяться із потойбічним світом, мають сакральну й еротичну символіку. У народній демонології це «живі істоти, які вмють говорити, мають здатність до перевтілення» [2, с. 118].

Поняття «дерево» присутнє у прокляттях як символічний метафоричний образ буття, дотич-

ний до «Долі» як вищої сили, яка є справедливою суддею діянь. Борислав перед ворогами виголошує його:

«В лісі росло дерево,
убирало си в кору, в лист, у цвіт,
Стяли його.
Як не має воно тепер сили рости
цвісти,
так не майте всі мої вороги сили жити,
води пити, їжі їсти!
Аби ви так щезли, пропали,
як пропадає сіль від води
і віск від вогню!» [7, с. 153].

Світове Дерево є першопочатком усього живого, а образи, пов'язані із цим Деревом, набувають священних рис. Уявлення про його структуру є ключем для розуміння життєвого укладу. Одним із важливих образів Дерева Життя є фауна. Рослинна символіка є необхідним елементом обрядодійств. Так, Золота «запалив пучок духмяних трав» [7, с. 156] перед заклинанням, яке також вказує на єдність усього сущого на землі:

«Є на землі небо і хмари,
дерева і гілля,
сонце і світло,
місяць та зорі,
тіло і кров!» [7, с. 156].

Символічною є поява у творі дерев певного виду: дуб (у дуплі якого знаходить прихисток на ночівлю Русана) [7, с. 162], яворець, калинонька (пісню про яких співають дівчата:

«Стоїть яворець тонкий, високий,
Тонкий, високий в корінь глибокий.
А в корі неньку чорні куноньки,
А всередині ярі пчівоньки,
А на вершечку сів соколонько.
Сів соколонько, гнізденце си в'є.
Гнізденце си в'є, біл камінь бере,
Біл камінь бере, все на спід кладе,
В серединоньку цвіт-калиноньку,
Вершок виводить сріблом-злотом...» [7, с. 183].

В. Климчук вводить у «Рутенію» дерева-символи: «золота яблуня» [7, с. 184], «Їй снівсья духмяний сон. Вона бачила яблуню» [7, с. 238], «верхівки сосен» [7, с. 184], граб, бук, береза, смереки [7, с. 211], «зарості дикого винограду» [7, с. 294], «дотик до стиглої груші» [7, с. 298]. Яблуко вважається символом Дерева Життя, безсмертя, означає плодючість, любов, радість, мудрість, одночасно й облуду та смерть. «Золоте яблуко» у скандинавській міфології свідчить про вічну молодість, якою наділялися боги; міфоло-

гія адигів пов'язує цей плід із тим, що безплідна жінка може народити.

Особлива увага концентрується навколо дуба.

У колядках зафіксовано уявлення, що ще до початку світу, коли було лише синє море, посеред нього стояли два дуби:

Колись то було з початку світу;
Втоди не було неба ні землі,
Неба ні землі, нем синє море,
А серед неба два дубочки.
Сіли, впали два голубочці,
Два голубочці на два дубочки,
Почали собі раду радити,
Раду радити і гуркотати,
Як ми маємо світ основами?

В інших варіантах колядок говориться про зелений явір, «але в українських піснях явором зветься дуб. <...>. У деяких піснях те дерево зветься сосною <...>; воно зветься райським деревом» [10, с. 46–48]. На тому дереві, здебільшого, сидить сивий соколонько і в'є гніздечко, перевиваючи його «знизу барвінком та бадиллям, обкладає гострим терном, в середині вимощує цвітом-каліною, а зверху щирим золотом» [10, с. 48]. Таким чином, згадка В. Климчуком цих рослин у «Рутенії» є закономірною, адже кожен елемент, або назва символізують або саме Світове Дерево, або його складові елементи. Важливим поняттям, що пов'язане з ним є життєдайність та безсмертя. Так, у давньому індоєвропейському світогляді фігове дерево характеризувалося аналогічними ознаками, проте воно «росло корінням догори аж на третьому найвищому небі вічного світу, спускаючи гілля через синє небо і через небо хмар і туману. <...>. На тому дереві держаться всі мири і з того дерева боги будували небо і землю. <...>. Під деревом росте біле зілля, з його соку добувається небесний напій сома, надаряючи здоров'ям і безсмертям» [10, с. 49]. Саме безсмертя і сил потребує Ахруман від Рутенії або Дзеванни. У скандинавській Едді з мировим деревом отожднюється ясенюк, у сербській поезії – біблійне дерево життя. В українському фольклорі соколине гніздо на вершечку мирового дерева зване із міфологічних символів світу: калини – символу краси і світла; терену. У Ведах розповідається, що бог Індра перекинувся соколом і хотів украсти з хмар небесний напій, проте сторож вистрелив у нього; з сокола впало на землю оббите перо і пазур, а з них на дереві проросли тернові колючки [10, с. 50]. У міфологічних уявленнях українців існував культ дерева, деякі з них наділялися магичними властивостями та вважалися священними, зокрема, дуб, ясен, береза, тополя, верба, липа,

вишня. Якщо ж Світове дерево ототожнювало собою єдність трьох планів існування – людини, суспільства та всесвіту, то звичайне дерево було посередником між цими світами, або й змішувало ці світи у собі. За його допомогою можна переходити з одного світу в інший (у світ предків, на небесний світ) [5, с. 24]. В Україні таким деревом вважалася калина.

Знаковим є згадка яблуні у «Рутенії», адже в одній із колядок розповідається. Що на такому дереві висить колиска із Божим Дитям, а мати забавляє Його яблучком [10, с. 50].

В. Жайворонок трактує яблуко «як символ Дерева життя, безсмертя» [4, с. 659].

Елементи рослин нерідко персоніфікуються, транслюють алегорію: «кощава рука обернулася тонкою виноградною лозиною, яка миттю випускала зелені листочки» [7, с. 189], дерева гавкають і шурхотять [7, с. 218], стають на захист від різних сил [7, с. 220], гілки можуть здаватися зміями [7, с. 228].

Оберегову функцію виконує гілка, зірвана особливим чином, заговорена на захист, подолання перешкод. Перебуваючи в особливому стані ритму аркану, Рутенія «покотилася до самого стовбура. А на груди їй впала гілка» [7, с. 231] зі Священного Дерева.

Шлях до Світового Дерева розпочинається від з'ясування найважливішого питання і його відповіді у першій частині твору (Книга I. «Божа Донька»): «Хто Я?» – «Божа Донька»; через трансформації, які відбуваються через біль, оновлення, переродження в новій іпостасі, духовне зростання (Книга II. «Шлях до сили») та розуміння самого сенсу Буття в його невід'ємній діалектичній єдності Добра і Зла, Любові і Ненависті, Життя і Смерті, Буття, Небуття, Забуття (Книга III. «Світове Дерево»).

В. Климчук душу персонажів огортає рослинними елементами, зокрема, пелюстками: «Вона [Русана – авт.] знімала з Чорних Воїнів пелюстки, оголюючи те глибинне, що є в кожному і що робить нас людиною. Там під всіма шарами люті й ненависті, завжди ховається щось світле і чисте. <...>. Після того, як остання чорна пелюстка була зірвана з душі останнього Чорного Вершника, вона стала дзеркалом. Вона стала дзеркалом, і кожен побачив у ньому свою душу, від початку світлу і чисту. Кожен бачив свій бруд, свої нечистоти... Бачив, як душа загортається у темні пелюстки, спочатку щоб захиститися від бруду, а потім, щоб втоптувати у цей бруд інших. Щоб потому з'явилося відчуття: «Не я один такий!...» [С. 192]. Таким чином автор вказує на ключ до

трансформації вбивць, шляхи до ментального здоров'я через покаєння, сльози: «Ми довго блукали в п'їтмі. Довго ходили шляхами зла. Прийшов час до нових шляхів. Шляхів Добра. <...>. Ні Русана, ні Чорні Вершники не знали: щойно було розірвано сітку Ахруманових чарів, він відчув, як рвуться тонкі сув'язі слів, ритуалів, потоків енергії. Лускають, мов перетягнуті струни, його закляття» [7, с. 193].

У романі В. Климчук вводить поняття «Священне Дерево» [7, с. 230–231] та синонімічні йому назви: «Дерево-вогонь» [7, с. 231], «Вогняне дерево» [7, с. 231]; описує обрядодійства навколо нього та його значимість: «обряд сходження до Світового Дерева, а значить до основ світобудови» [7, с. 335], шлях до Нього, Його коріння.

Входження через кору Світового Дерева оголює історію, яка в ньому сокрита, виникає аналогія із подіями у нинішній Україні: «*Потоки сили розривають кору. <...>. І звідти струменить некерована, нічим і ніким не стримана сила. Палить, нищить, вибухає, перетворює Яву на попелище. Висмоктує все з Нави, звільняє мертвих. <...>. Зруйновані міста, голодні люди, мертві тіла... <...>. Світ зникає... Попелище... А вгорі літає Ворон. І сміється, регоче, а потім плаче, ридає, корчиться від страху, й сам кидається у попелище ним же зруйнованого світу...» [7, с. 352].*

«І побачила чорний камінь. Він лежав під самою стіною-стовбуром, а з-під каменя лилася струменем вода. Тонкий потічок губився у зеленій траві. От тільки вода не чиста, не прозора. Не кришталєво-ясна, а червона...

На чорному камені лежало розпластане жіноче тіло. Кров лилася по відкинутій в бік руці і скапувала в воду.

А навкруги – понівечена земля. Перекинуті гори дерну, чорні ями. Купи розтросеного каміння. Вогонь палить зелений степ, сірий ядучий дим заливає легені. І тиша. Мертва тиша під кроною Світового Дерева.

Золота піднісся над тілом і скрикнув:

Вона ще жива!» [7, с. 354].

Метафоричним є образ невмирущої України у творі. Автор зобразив долю кожного тирана на прикладі Ахрумана: «він не лише був, але й лишається звичайною людиною, якою рухають звичайні людські потреби і бажання. Що його перемога стане його кінцем. Бо не буде більше над ким вивищуватись. Він стане богом, а куди далі? Він зітре з лица землі добро, але з ким він тоді буде боротися? Над ким пануватиме? Йому ніколи не

вдається втамувати всеохопну жагу до влади, яка ростиме, ширитиметься і проковтне згодом і його самого!» [7, с. 358–359].

Автор творить образ Світового Дерева не як єдиного, а як галактику різних світів: «Думаєш, твій світ єдиний? Боги творять світи, даючи кожному по Світовому Дереву, і по ключу до його зміни. По Книзі Життя. І лишають охоронців. Вберігати світи – не їхня справа. Вони творять їх і йдуть далі, а ви вже самі обирайте, як вам жити...» [7, с. 361].

Висновки. Отже, архетип «Світове Дерево» у романі В. Климчука «Рутенія» є міфологічним,

наповненим загальнолюдськими наскрізно-потужними образно-символічними кодами.

Концепт Світового Дерева у творі є відображенням міфологічної свідомості, показником наявності в українській етнокультурній традиції моделі світобудови та творення на цій основі сучасного сюжету про взаємодію Людини і Всесвіту навіть у контексті нинішніх подій російсько-української війни, хоча роман було написано набагато раніше.

Перспективними видаються подальші дослідження ідей та образів українського концептуального поля, пов'язані із архетипом Світового Дерева у творчості В. Климчука.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антологія українського міфу. У 3 т. / зібрав та упоряд. В. Войтович. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. 912 с.
2. Войтович. В. М. Українська міфологія. Київ: Либідь, 2017. 664 с.
3. Гайковський М. І. Дерево – символ відродження природи і спасіння людини: символ дерева у християнстві. *Науковий вісник*. 2006. Вип. 16.4. С. 26–32.
4. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. К.: Довіра, 2006. 703 с.
5. Завадська В., Музиченко Я., Таланчук О., Шалак О. 100 найвідоміших образів української міфології. К.: Орфей, 2002. 448 с.
6. Заверюченко О. Л. Номінації образів Світового Дерева як ключ до розуміння давнього українського весілля. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип. 29. Т. 1. С. 38–45.
7. Климчук В. Рутенія. Повернення відьми. Вінниця: Теза, 2011. 375 с.
8. Лілік О. О., Сазонова О. В. Архетипний образ Світового Дерева в художньому світі Григорія Чубая. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки»*. 2020. № 2(20). С. 98–103.
9. Луцишина О. Охоронець Світового дерева. <https://komorabooks.com/ohoronets-svitovogo-dereva/>
10. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. *Українська демонологія*. К.: Стилет і стилос, 2022. 168 с. С. 49.
11. Сорочук Л. Концепт Світового Дерева в українській етнокультурній традиції та культурі Стародавньої Індії. *Українознавчий альманах*. 2022. Вип. 31. С. 118–123.
12. Тиховська О. Магія та міфологія в українському фольклорі Закарпаття: етнопсихологічний аспект. Ужгород: РІК-У, 2021. 512 с.
13. Чумарна М. І. Буття і небуття. Таємниці творення світу. 50 міфів народів світу. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. 176 с.